

Muránska planina – národný park s trvalo udržateľným turizmom prvý v Karpatoch

Správa Národného parku Muránska planina získala významné ocenenie – Chartu pre trvalo udržateľný turizmus. Titul Územie s trvalo udržateľným turizmom udelila Muránskej planine sieť európskych národných parkov v Európe EUROPARC Federation. Štátna ochrana prírody na Slovensku je jej členom od roku 2002 a Muránska planina je celkovo 101. územím s týmto titulom, no zároveň je prvým oceneným územím v Karpatoch, čo ocenil aj minister životného prostredia Peter Žiga pri príležitosti 15. výročia vyhlásenia Národného parku Muránska planina.

Minister na slávnostnom stretnutí vyzdvihol tento medzinárodný úspech a zdôraznil, že národný park je inšpiratívnym príkladom pre celú oblasť strednej a východnej Európy.

Foto: Drahoš Blánár

Lykovec muránsky (*Daphne arbuscula*)

„Verím, že sa tu aj naďalej bude daríť úspešne rozvíjať turizmus tak, aby ochrana prírody a sociálno-ekonomický rozvoj miestnej komunity zostali v rovnováhe,“ povedal na slávnostnom stretnutí minister.

Titul Územie s trvalo udržateľným turizmom je pre Muránsku planinu značkou kvality. „Je to predovšetkým ocenenie našej práce. Správa národného parku bola iniciátorom stretnutí a diskusií všetkých subjektov, ktoré podnikajú v oblasti turizmu na území národného parku. Pre podnikateľov ide predovšetkým o dosiahnutie kladného hospodárskeho výsledku. Nás ochránárov vnímajú ako tých, ktorí im v rozvoji bránia a obmedzujú ich. Dokázali sme im vysvetliť, že turisti vo vyspelých krajinách Európy už doslova vyhľadávajú podnikateľov, ktorí majú certifikát od národného parku. Poskytovatelia služieb v cestovnom

ruchu tak získavajú značku kvality, ktorá zaručuje, že príroda národného parku zostane zachovaná. Po získaní titulu nás teraz čaká najmä práca na jeho popularizácii. Aby to začalo fungovať aj u nás, musíme aj ostatným ľuďom vysvetliť, čo sme to vlastne získali,“ dodal riaditeľ Národného parku Muránska planina Ing. Milan Boroš.

Európska charta je nástroj riadenia turizmu v chránených územiach, ktorý má zabezpečiť ochranu biodiverzity na jednej strane a súčasne podporovať sociálny a ekonomický miestny rozvoj v znevýhodnených regiónoch vďaka zelenému turizmu. Proces je založený na zapojení záujmových skupín a ich vzájomnej spolupráci. Získ titulu nie je pre Muránsku planinu definitívny. O päť rokov ho budú musieť obhájiť.

Zdroj: MŽP SR, NP MP, TASR

Muránska planina a Stolické vrchy

Foto: Ján Salaj

Tŕnistá cesta k Národnému parku Muránska planina

Národný park Muránska planina nedávno oslávil 15 rokov svojej existencie. Na tento skvost slovenskej prírody sa však upierali zraky mnohých ochrancov prírody už dávno predtým. Na vývoj jeho ochrany prírody sme sa opýtali znalca histórie environmentalistiky, RNDr. Jozefa Klindu, ktorý sa podieľal už na vyhlásení Muránskej planiny za chránenú krajinnú oblasť.

• Aké boli prvé iniciatívy ochrany prírody na Muránskej planine?

Okrem lesoochranských aktivít, napríklad Ľudovíta Greinera, treba uviesť snahu nestora uhorskej ochrany prírody, Karola Kaána, ktorý už vo svojej knižočke A termézetki emlékek fentartása/Zachovanie prírodných pamiatok (Budapešť 1909) vyzýval k ochrane lykovca muránskeho (*Daphne arbuscula*) a jeho stanovišť. Po vzniku Československa minister ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska vydal 6. októbra 1923 výnos č. 7739/1923 o ochrane prírodných pamiatok, v ktorom pod ochranu štátu začlenil aj „jaskyne krápnikové v Muránskom krase“. V roku 1938 navrhol vyhlásiť za rezerváciu územie Hrdzavej doliny po Veľkú Stožku český botanik Pavel Sillinger. V roku 1953 bola z iniciatívy okresného konzervátora ochrany prírody Svatopluka Kámena vyhlásená prvá rezervácia Suché doly – Teplica – Periodická vyvieracia, spresnená v roku 1983. Po nej nasledovali v roku 1965 štátne prírodné rezervácie Malá Stožka a Veľká Stožka a chránené nálezisko Ľadová jama ma Muráni. Rok predtým podľa

Správy o situácii v ochrane prírody a prírodných zdrojov na Slovensku, schválenej uznesením Predsedníctva SNR č. 57/1964, mala byť „Muránska vysočina“ vyhlásená za chránenú krajinnú oblasť. V Správe o situácii a perspektívach štátnej ochrany prírody na Slovensku, schválenej uznesením P SNR č. 118/1967, však „Muránsky kras (asi 7 tis. ha)“ bol zaradený len do výhľadového plánu rozvoja chránených oblastí do roku 1980. Podľa Správy o postavení a funkcii ochrany prírody v rámci starostlivosti o životné prostredie, schválenej uznesením vlády SSR č. 479/1972, mala byť „Muránska planina“ vyhlásená za CHKO už do roku 1975. Uznesenia ostali nesplnené (dôvody uvádzam na s. 561 knihy Environmentalistika a právo II.: Krátky vývoj environmentalistiky a environmentálneho práva, 1998).

• Kedy nastal obrat vo vývoji ochrany prírody Muránskej planiny?

Oficiálne prijatím Zásad ďalšieho rozvoja štátnej ochrany prírody v SSR, schválených uznesením vlády SSR č. 246/1976 a uznesením Predsedníctva SNR č. 27/1977, neoficiálne (kuloárne) prekonaním odporu niektorých nepragmatických ochrancov prírody a šalamúnskym ukončením rivality až animozity Milana Rybeckého, riaditeľa odboru múzeí, pamiatok a ochrany prírody MK SSR a Jána Lichnera, riaditeľa Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (SÚPSOP) – súperiácií priateľov ministra kultúry Miroslava Válka, ktoré mi otvorilo cestu aj k navrhnutiu a presadeniu prvej samostatnej organizácie štátnej ochrany prírody v Československu (ÚŠOP), siete

inšpektorov štátnej ochrany prírody na okresných národných výboroch, novely zákona a spoločenského ohodnocovania chránených druhov. Vtedy som sa vrátil (odmietajúci dodnes akékoľvek nezmyselné obvinenia z „parkománie“) aj k mojim iniciatívnym návrhom na dotvorenie siete NP a CHKO z rokov 1972 až 1976, v ktorých nechýbala Muránska planina (z 10 národných parkov ostali nevyhlásené len Chočské vrchy, ktoré by aj dnes vo väčšine okolitých štátov predstavovali národný park č. 1). V prvom rade bolo potrebné odstrániť systémovú chybu, ktorá nastala pri neúspechu vyhlásenia Národného parku Slovenský raj v roku 1964 (jeho vyhlásením len za CHKO došlo k deformácii v pochopení odbornej i právnej podstaty tejto kategórie chráneného územia). CHKO Muránska planina v podstate uzrela svetlo sveta 30. decembra 1976. Pričinili sa o to aj predkladatelia jej návrhu – riaditeľ odboru Milan Rybecký a námestníci ministra kultúry Pavel Koyš a Oliver Ráč.

• Ako sa z CHKO Muránska planina stal národný park?

V 70. rokoch minulého storočia som sa začal zaoberať potrebou správneho pochopenia litery a uplatňovania paragrafov zákona č. 1/1955 Zb. SNR o štátnej ochrane prírody a následne jeho novelizáciou. Načo je zákon, ktorý sa nedodržiava, štátnou správou nevykonáva a nemá patričné odborné inštitucionálne zázemie? Súčasťou tohto procesu bolo „bez dolievania vody do vína“ systémové vypracovanie Prvého úplného prehľadu chránených území a častí prírody vyhlásených (schválených) orgánmi štátnej správy k 1. marcu 1980. Ten zverejnil Zborník Ochrana prírody č. 2/1981 spolu s podrobnou mapou chránených území, podľa ktorej Jožko Kramárik ešte ako stážista na MK SSR dostal za úlohu technicky vyrobiť aj známu nástennú mapu. Nasledovalo vypracovanie a schválenie vládou SSR Programu diferencovanej ochrany prírody do roku 1985 (uznesenie č. 27/1982) a najmä Konceptie rozvoja štátnej ochrany prírody v SSR do roku 2005 (uznesenie č. 113/1987). Samozrejme, už predtým sa hovorilo aj o Národnom parku Muránska planina. Pôvodne som túto otázku predebatoval najmä so zainteresovanými – jeden večer v Suchých doloch so Svaťom Kámenom a následne počas pochádzok s Dežkom Magicom. Všetkými desiatimi boli za. Týchto dvoch „starcov“ odvetdy považujem za praotcov tohto národného parku, ktorý poznali ako málokto. Pri vybavovaní bieleho kaštieľa v Brzotíne pre CHKO Slovenský kras a následne pri príležitosti otvorenia náučného chodníka v Zádielskej doline, na ktorý som priniesol certifikát UNESCO o prvej biosférickej rezervácii programu MaB na Slovensku, sme sa stretli s vtedajším riaditeľom CHKO Slovenský kras – Vlastimilom Pelikánom. Neskoršie viackrát. Stále ho to však ťahalo viac domov k Muránskej planine. Sľúbil som mu pomoc a vyšlo to. Druhý sľub sa týkal budovy Správy CHKO Muránska planina v Revúcej. Aj ten sa mi podarilo splniť. Tretí sľub o prekategorizovaní CHKO Muránska planina na národný park tiež mal svoje opodstatnenie, a preto som do spomenutej prvej Konceptie rozvoja štátnej ochrany prírody napísal: „Sieť piatich národných parkov by mali do roku 2000 doplniť ešte... NP Muránska planina...“ Na jeho prípravu v rokoch 1988 – 1990 sa okrem Vlasta Pelikána podieľali aj Jožko Kramárik a Janko Kosťov. Prvý návrh nariadenia vlády SR o Národnom parku Muránska planina, ktorý som podľa tohto projektu vypracoval a postúpil na schvaľovanie do legislatívneho procesu v novembri 1991, predložil do operatívnej porady ministra – predsedu Slovenskej komisie pre životné prostredie jej podpredseda Ladislav Miklós. Sľub sa však nepodarilo hneď splniť a musel som sa najskôr zamerať na prípravu a schvaľovanie nového zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Nepomohlo ani to, že do Generelu nadregionálneho územného systému ekologickej stability, ktorý schválila už nová vláda v roku 1992, som napísal objektívnu potrebu „sprisnenia ochrany Muránskej planiny ako nadregionálneho biocentra“. Aj z roku 1996 vládnu SR schválený Národný envi-

ronmentálny akčný program (NEAP I.) uviedol opatrenie o potrebe vypracovania návrhu na Národný park Muránska planina do roku 1998. Medzirezortné pripomienkové konanie k návrhu nariadenia vlády SR sa v podstate vlieklo vyše 6 rokov, no postupne sa ľady pohli, resp. začali topiť vplyvom odbornosti, koncepcionisti a serióznosti v konaní sekcie environmentálnych koncepcií, práva a organizácie MŽP SR a jej spolupracovníkov, najmä Petra Straku, Martina Kassu, Jana Zuskina, Vila Stockmanna a ďalších,

Foto: Ján Salaj

Nížna Klaková

ktorí postupne priložili ruku k dielu a patrí im za to uznanie. Aj keď táto tzv. kuchyňa ministerstva vtedy fungovala na plné obrátky, kvôli „niektorým postojom“ ostalo nedoriešené už len opätovné nesúhlasné stanovisko MP SR z 26. mája 1997, a to napriek kompromisu štátnych tajomníkov Jozefa Žeca a Norberta Beňušku na rokovaní 17. júna 1997. Definitívne sa mi rozpor podarilo odstrániť až následne v Častej-Papierničke na stretnutí s kolegom Jozefom Geisbacherom, vtedajším generálnym riaditeľom na MP SR. Môžem mu aspoň takto vyjadriť úctu a poďakovanie. Už nič nebránilo tomu, aby materiál bez rozporov mohol 30. júna 1997 predložiť minister životného prostredia Jozef Zlocha do vlády SR. Do materiálu však ešte museli byť zapracované pripomienky Legislatívnej rady vlády z 13. augusta 1997 a vláda SR 25. augusta 1997 uznesením č. 669/1997 schválila návrh nového znenia svojho nariadenia. Tretí sľub Pelikánovi tak až po desiatich rokoch splnilo nariadenie vlády SR č. 259/1997 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Muránska planina. Skôr to nešlo. Napriek vznešeným zásadám environmentalizmu a stratégiám trvalo udržateľného rozvoja cesty ochrany prírody stále ostávajú zložité a nevyspytateľné. Jednu vec však nikto nemôže poprieť – Muránska planina jednoznačne a neformálne dosahuje svojimi hodnotami európsky význam. Verme, že pri partnerstve ochrancov prírody, lesníkov a jej ďalších milovníkov ich nestrať a ten význam si zachová stovky rokov.

Za rozhovor poďakovala Alena Kostúriková

Polodivoký chov koní na Muránskej planine

Foto: Pavol Balko